REVISTA BUCOVINEI

IN ACEST NUMĂR:

O. GHERASIM, R. BÂCU, DR. VITENCU, DR. VICOL, S. ANTON, E. ZEGREANU, M. SEȘAN, AD. CÂRDEIU, A. Z. N. POP, V. ARINARU, G. TODORAN, CL. USATIUC, E. COSTEA, A. VASILIU, L. MORARIU, C. L.

Anul III, Nr. 6 CERNĂUȚI — TIMIȘOARA Iunie 1944

Anul III, Nr. 6 Cernăuţi — Timişoara Iunie 1944

REVISTA BUCOVINEI

Proprietar: Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina

Secretari de redacţie: { *Constantin Loghin*, *Dragoş Vitencu*

Inreg. la Trib C-ţi în reg. publ. period. sub Nr. 1/1942

Apare lunar. Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, refugiată în Timişoara, str. Roentgen, 3

Abonamentul: anual 800 lei, pe 6 luni 400 lei

Colaboratorii revistei (începând din Ianuarie 1943): *S. Anton, Georghe Antonescu V. Arinaru, Areta Bâcu, Radu Bâcu, Silvia Bălan-Brătianu, Gruia Bodnărescu, Leonida Bodnărescu, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bontaş, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelaru, Ghedeon Coca, E. Costea, Pimen Constant, St. I. Dascălu, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Oreste Gherasim, Maximilian Hacman, Emanoil Iliuţ, Dumitru Isac, Procopie Jitariu, Teofil Lianu, Melania Livadă, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Ion Luţa, Petre Luţa, Leca Morariu, Victor Morariu, Ion Negură, George Nimigeanu, Georghe Noveanu, George Pătrăuceanu, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Victor Ion Popa, Ion Popinceanu, Sebastian Popovici, Dragoş Protopopescu, Oltea Puşcariu, George Putneanu, Grigore Raţiu, Petru Rezuş, Milan Şesan. Tutor P. Stoia, Leon Şandru, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, George Tudoran, Claudiu Usatiuc, Aurel Vasiliu, Maria Verona, Dragoş Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoş Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia şi Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *Pr. Orest Gherasim:* Mihai Eminescu, comemorare; *M. Eminescu:* Der See, trad. de R. Bâcu; *Dragoş Vitencu:* Vivat Academia! fragment; *Dragoş Vicol:* Cui să mai trimit slovă (versuri); *S. Anton:* Ultima noapte (versuri); *Ad. Cârdeiu:* Atunci, atunci (versuri); *Augustin Z. N. Pop:* Scrisului bănăţean; *Emil Zegreanu:* Pribeag (versuri); *Milan Şesan:* Bucovina culturală; *V. Arinaru:* Intoarcere (versuri); *George Todoran:* Apele (versuri); *Claudiu Usatiuc:* Structura etnică a com. Văşcăuţi pe Ceremuş; *Dr. Er. Costea:* Completări la monografia Lipovei.

Pe urmele vremii: Românii dela Nipru (A. Vasiliu); Culturalitate bucovineană; Institutul „Cernăuţi" (L. Morariu); † At. Mitric (Dr. V.); † G. Toderaş, † A. Tarnavschi (C. L.); Adrese.

Cărţi şi reviste: E. Codrescu-Chindriş: Mânăstirea Vatra Moldoviţei (Aug. Z. N. Pop); Făt-Frumos (Dr. V.); Revista Banatului; Revista Institutului social Banat-Crişana (C. L.).

REVISTA BUCOVINEI

Anul III, Nr. 6 *Cernăuţi—Timişoara* *Iunie 1944*

Mihai Eminescu

— Rânduri pentru o pioasă comemorare —

Grijile faţă de soarta şi viitorul ţării, precum şi zbuciumările adânci ale naţiei ne-au făcut să trecem anul acesta grăbiţi şi neştiutori peste o dată care însemnează în cultura românească cel mai îndurerat şi sfâşietor popas. Este ziua de 15 Iunie, înmiresmată de florile „teiului sfânt", împlinitoare a 55 de ani, de când marele poet, gânditor şi luptător naţionalist Mihai Eminescu s'a desfăcut din vremelnicie, pentru a trece în împărăţia nemuririi şi a liniştii eterne.

Poetul miruit de Dumnezeu cu scânteia geniului şi-a consumat existenţa între desăvârşirea creaţiei lirice şi lupta dârză şi continuă pentru drepturile neamului.

Impletirea aceasta între liric şi social este atât de evidentă la Eminescu, încât formează aproape o unitate inseparabilă.

Dacă în poezie a dat expresie celor mai înalte gânduri şi sentimente, ridicând lirica noastră pe culmi neajunse până la el şi nedepăşite după el,— în latura luptei pe calea slovei cotidiane, pentru dreptatea neamului românesc şi înălţarea lui alături de celelalte popoare ale lumii, Eminescu a fost un adevărat profet.

Articolele lui politice reprezintă un mănunchi de profetizări şi de clarviziuni valabile azi, ca şi întotdeauna.

Cine mai are astăzi vre-o umbră de îndoială asupra eficei luptei noastre în răsărit, ca şi asupra justificării unor neîntârziate revendicări în apus, să poposească o clipă asupra operei politice a lui Eminescu, şi va înţelege care trebue să fie şi cum trebue să se creeze destinul de soare al neamului şi ţării noastre.

In Eminescu s'a întruchipat tot zbuciumul secular al românismului de pretutindeni, toată drama detrunchierii pământului Moldovei, toată jalea ce se întindea şi se întinde încă „dela Nistru pân' la Tisa".

De aice, dela graniţa de Vest a ţării, unde ne-a adus soarta maşteră, îmi arunc ochii sufletului până acolo departe, la Putna lui Ştefan, „atietul lui Hristos", şi văd mormântul Marelui Voevod pângărit de iitfele atee.

Văd figura lui Eminescu, turnată în bronz de maestrul O. Han, cu gând de înveşnicire alături de dumnezeescul lăcaş, zăcând la pământ, zdrelită poate în bueăţi.

Iar Ipoteşti naşterii şi copilăriei lui Eminescu îi văd frământaţi de copita cailor încălcătorilor asiatici.

Până şi „somnul lin" din cimitirul „Eternitatea" i-a fost tulburat de bombele trimise din înălţimile văzduhului, în numele civilizaţiei secolului nostru.

Eminescu a tresărit la fiecare frunză din codrul românesc, tremurată de vânturi vrăjmaşe, şi a plâns jalea tuturor Românilor, care nu mai puteau străbate hotarele vatahe „de atâta străinătate".

Duhul lui mare care a scrutat zorile viitorului, cu agerimea ochilor de vultur, sălăşlueşte în aceste zile grele printre noi, îndemnându-ne la luptă eroică, până ce dreptatea neamului va fi împlinită.

Numele lui MIHAI, de o adâncă semnificaţie creştină şi românească, este acela al lui Mihai, Arhanghelul şi Voevodul cetelor îngereşti, biruitorul asupra duhurilor necurate.

El stă alături de marii realizatori ai istoriei noastre: Mihai Viteazul, Mihail Kogălniceanu, Mihai, Regele şi Voevodul împlinirilor româneşti de azi.

Fie ca anul celei de a cincezeci şi şasea aniversări a morţii marelui geniu, să ne aducă bucuria învierii neamului nostru şi înfăptuirea tuturor idealurilor visate de el.

Pr. Oreste Gherasim

M. Eminescu:

Der See

(Lacul)

Auf des Waldteichs blauen Weiten
Gelbe Wasserrosen schweben
Und in weissen Wasserkreisen
Schwankt ein Boot im Windesbeben;

Und ich schreif' entlang des Ufers,
Sehnsuchtsvoll erwarte ich,
Dass sie aus dem Schilf' erscheine
Und mit Leib' umarme mich;

Uns das kleine Boot empfange;
Traumvertieft im Sang der Wellen,
Würd' ich gern das Steuer lassen
Und die Ruder seitwärts stellen;

Dass in Zauberrausch wir schweben
Und den sanften Mondesstrahlen —
Mag der Wind das Schilf erbeben
Und die Wellen still erschallen!

Doch sie kommt nicht... Einsam, traurig
Leid' ich wie die Hoffnungslosen
Hier am Strand des blauen Teiches
Wohlgeschmückt mit Wasserrosen.

trad. de Radu Bâcu

Vivat Academia!*)

Şi pentrucă a venit vorba despre împrejurări şi lucruri, cărora li se potriveşte „a fost odată", deşi numai puţină prostie, ori răutate omenească a trebuit, ca să le ucidă, să oprim gândul pentru durata unui capitol la ceea ce, până puţini ani în urmă, se chema la noi „viaţă academică".

Molcomeala cernăuţeană era stingherită, doar, în fiecare vară, odată, de târgul Sân-Petrului şi în fiecare iarnă, altă dată, de procesia Iordanului, care izvorea de la catedrală, revărsându-se în piaţa fântânii turceşti, unde se făcea sfinţirea apei de către mitropolit. Aduna această procesie, — măcar că numai românească şi ortodoxă în miezul ei, — tot norodul creştin al oraşului, în frunte cu k. k. autorităţi şi cu oastea de rit dreptcredincios.

Din când în când această rânduială a tihnitei vieţi era tulburată de o vizită împărătească, o holeră sau un pojar.

Incolo, cernăuţenii duceau un traiu cinstit, burghez, în care clavirul în tinereţea femeilor, halba cu bere şi baia cu aburi, — „şviţul", piaţă de noutăţi şi bârfeli, pardon: „pliotchi", — la bătrâneţile bărbaţilor erau singurele vicii obşteşte admise.

In calmul acestui fel de viaţă zurbala şcolăriei ieşea cu atât mai vârtos la iveală.

Incă înainte de a avea o universitate, înfiptă pentru austriacizare, dar care plodea iridentă autohtonă, Cernăuţii erau un oraş al şcolilor. Cea dintâi clasă de gimnazie, adăpostită în 1808 cu cu chirie în casele lui Iordache Ştirbu de la marginea de miază-zi a târgului**), a crescut an de an, la început cu câţiva absolvenţi ai şcolilor „triviale", pui de funcţionari nemţi şi de boieri şi preoţi români şi cu multă, multă pleavă galiţeană. Gimnazia a devenit „gimnaziu superior", i s'au alăturat altele, şcoala reală ortodoxă, pedagogiul, şcoli de specialitate şi mult mai târziu şcolile de fete.

Toate aceste făceau ca viaţa şcolărească să se simtă aici. Vacanţa mare, — adică „ferііle", — pustiau ulіţele.

Şcolile cernăuţene primesc feciori de boieri, sau numai de oameni înstăriţi de dincolo de Cordun, dornici de aşezăminte de educaţie mai acătării. Şi apoi unde pui că se cheamă că ţi-ai trimis copilul la şcoli în străinătăţi şi totuşi îl ai sub nas, găzduit într'o casă aşezată de moldoveni, poate chiar la nişte neamuri.

Ce are a face că domnul Alecsandri de la Mircesti s'a apucat să scornească batjocuri cu „Iorgu de la Sadagura"?

*) Fragment din „Cronica romanţată a târgului Cernăuţilor."

**) Pe locul unde se află acum pasajul Beck, în spatele primăriei.

In căsuţa mărginaşă a profesorului Pumnul se adună şi citesc înfrigurati cărţi româneşti, din clandestina bibliotecă a gimnaziştilor, pui de români de dincolo şi de dincoace, — mulţi în straie albe ţărăneşti, — şi, printre ei, unul cu ochii plini de lacrima visului, înscris în cataloagele gimnaziei cu numele Mihai Eminovici.

Şcolarii din Moldova, puii de ţărani bucovineni în straiele de acasă, buchisind pe sub copacii grădinii publice graiul şi operele lui Schiller, puzderia celorlalţi gimnaziaşti de alte neamuri, dădeau oraşului un specific.

Cartea, deşi se practica temeinic, părea pentru cei neiniţiaţi un fel de ocupaţie clandestină. Lumea din afară se întreba, când mai învaţă aceşti şcolari, când din viaţa celor mici nu vedea decât mingea de pe toloaca din spatele grădinii publice, zbenguielile lor de pe Dominic şi Weinberg, vedea ţigările celor mai mărişori şi auzea serenadele şi anumite şuşoteli suspecte ale celor mari, „maturanţii", cu fetele gazdelor.

Vedea, la zi de Maiu întâi, cum înşişi profesorii patronau acest ciudat traiu al învăţăceilor lor, pornind cu ei în pădurea Horecii, pentru a sărbători „maialuri", de la care nu lipseau, după isprăvirea programului oficial, câte o probă de dans, o gură de băuturică şi alte asemenea stricăciuni.

Pedagogia primitivă a acelor vremuri nu născocise încă şapca şi numărul de ordine, iar internatele au venit mult mai târziu. Şederea la gazde avea desigur inconvenientele ei. De multe ori, te sculai flămând şi te duceai să-ţi completezi menu-ul la cel mai ieftin restaurant, la Bernaţca, unde farfuriile de tinichea şi lingurile erau legate cu lanţuri subţiri de masă, iar borşul se servea cu pompa şi se sugea napoi în pompă, dacă nu scoteai imediat „griţarul" de plată.

Dar acest traiu era cu multe mii de kilometri mai aproape de viaţa matură, cu luptele cotidiane. Apropierea între învăţător şi învăţăcel, între acesta şi lumea de toate zilele era ceva firesc, care nu stingherea pe nimeni, care apropia generaţiile între ele şi care ţlefuia admirabili pionеri ai vieţii şi vrednici taţi de familie.

Dar, evident, toate aceste practici erau întâmpinate cu un amestec de indignare şi invidie, cărora cetăţenii simpli le adăogau şi o minusculă doză de respect pentru puii de oameni dintr'o altă lume, cărora ei s'au învăţat să le zică „ştudinţi".

* * *

Nici nu se putea ca la ivirea adevăraţilor studenţi, odată cu deschiderea Universităţii, prestigiul social al şcolarilor să nu treacă pe al doilea plan, retrăgându-se pe poziţii mai ferite, în deosebi în orăşelele din provincie, unde concurenţa universităţilor nu era angajată decât efemer.

Dintre universitari, teologii erau cei mai preţuiţi, mai cu seamă de mamele cu fete; teologii trebuiau să se însoare, până la hirotonire, pe când ceilalţi aveau vreme.

Iar facultatea de teologie din Cernăuţi îşi avea rangul binestabilit în lumea ortodoxă. Crescută dintr'o veche şcoală mănăstirească moldoveană, facultatea aceasta a magnetizat multă vreme elita seminariştilor dreptcredincioşi din Sud-Vestul Europei.

Afluxul firesc al Românilor din Ardeal şi Vechiul Regat a fost întregit de studenţimea ţărilor balcanice; Bulgarii şi Sârbii nu simţeau nici o vocaţie pentru scolile elene, iar Rusia pravoslavnică, pentru care afinitatea le-ar fi dat ghes, trăia o epocă ostilă mediului subversiv studenţesc. De aceea veneau la Cernăuţi, unde Bulgarii îi puteau tăia cu cuţitele pe Sârbi şi Sârbii pe Bulgari, fără ca să fie stingheriţi de amestecul, lipsit de tact, al autorităţilor.

Mulţi dintre venerabilii profesori, ale căror strălucite nume au onorat catedrele facultăţii de teologie din Cernăuţi, au regăsit între conducătorii vecinilor noştri de la Sud foşti învăţăcei.

* * *

Viaţa studenţească a colcăit la Cernăuţi frenetic. De la început ea a însemnat luptă: lupta autorităţii de stat, reprezentată prin profesori, pentru aducerea la împlinire a scopului, mărturisit doar prin eufemisme, al universităţii: austriacizarea autohtonilor; lupta acestora, studenţi şi câte un profesor băştinaş strecurat din nebăgare de seamă la catedră, pentru a face din studiul universitar un instrument de ridicare a vieţii naţionale; lupta întreolaltă a studenţilor, organizaţi pe tabere, după neamuri, în „societăţi academice", pentru întâietatea naţională.

Cele câteva organizaţii studenţeşti cu caracter cosmopolit, pe care le sprijinea autoritatea universitară, precum şi, mai târziu, cele pe facultăţi, tot oarecum oficiale, au trăit de azi pe mâine.

Inchipuite după model mai puţin sau mai mult german, — dar cu întreg conţinutul naţional, — aceste „societăţi academice" au fost cele mai teribile laboratoare de naţionalism dela începutul şi până la dispariţia lor.

Cel puţin pentru cele româneşti această afirmaţie rămâne absolut valabilă, dela cunoscutul proces de înaltă trădare al „Arboroasei" din 1877 şi până la seria de procese, al căror final indirect a fost desfiinţarea „Junimii", „Academiei ortodoxe", „Bucovinei", „Daciei", „Moldovei" şi „Arboroasei" noi.

Dela aspectul aparent epicureic al vieţii academice cernăuţene de acum jumătate de veac şi până la stoicismul luptelor studenţeşti, cari au marcat apusul acelei vieţi, ea s'a desfăşurat potrivit vremilor, dar sub stigmatul unui singur imperativ: românismul.

Tânăr bacalaureat, ori „maturant" după vorba generaţiilor mai bătrâne, primeai insigna societăţii: [1]) o panglică tricoloră de fir pe piept[2]). O păstrai între relicviile tinereţii, pentru ca să te însoţească în drumul din urmă, când, asupra mormântului, după un obiceiu rămas dela generaţia lui Ciprian Porumbescu, — studenţii, tinerii *comilitoni* [3]), să-ţi cânte, duios şi solemn, cel din urmă salut:

„Iar când fraţilor m'oiu duce
Dela voi şi-o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneţi
Mândrul nostru tricolor",

aşa cum ai cântat şi tu de atâtea ori la mormintele altor *bădiţi* [4]) şi la atâtea alte prilejuri, când, mână în mână, cu toţi cei de faţă, intonai strofa ce avea caracterul unui legământ.

Despre trăinicia acestui legământ stă mărturie scrisoarea unei doamne germane din Graz, trimisă unei societăţi studenţeşti din Cernăuţi, prin care vestea moartea soţului ei, stabilit de decenii acolo, înştiinţând totodată societatea, că, în lipsa comilitonilor, a îndeplinit ea ritualul dorit de defunct, punându-i panglica tricoloră pe sicriu.

Prezenţa într'o societate academică nu însemna un episod pasager al vieţii. Societatea constituia o familie în mare, un fel de francmasonerie (pardon de expresie), care-ţi dădea drepturi şi obligaţii pentru toată viaţa. Dela îngăduinţa inoficială de *profux* [5]), care-ţi oferea posibilitatea, în cele din urmă clase ale liceului, să iei parte clandestină la aranjările mai puţin solemne ale societăţii şi să te apropii, din când în când de sanctuarul *cabinetului* [6]), treceai după bacalaurat în gradul de *fux* [7]), membru fără vot al Societăţii, pus sub controlul şi îndrumarea unui *bădiţă*, destinat să te poarte pe cărările academice mai ales până la *examenul regulamentar*, în preajma căruia tremurai uneori mai dihai decât la „matură", pentrucă erai întrebat o mulţime de lucruri pe care nu le învăţai la liceul austriac: istoria şi literatura română, stăţutele, obiceiurile şi cântecele societăţii, reguli de viaţă cavalerească, de bunăcuviinţă şi câte altele le mai trecea prin cap examinatorilor. Abia după această

---

[1]) Graba de a fi acceptat în familia studenţească o ilustrează telegrama generatoare de calambur, păstrată odinioară în arhiva „Junimii" şi trimisă de un bacalaureat din provincie: *„Maturat, rog primirea, x. y."*

[2]) La unele societăţi şi un chipiu.

[3]) Membrii aceleiaşi societăţi.

[4]) Membru mai vechiu faţă de altul mai tânăr într'o societate studenţească.

[5]) Elev de liceu în cursul superior, ataşat clandestin unei societăţi studenţeşti.

[6]) Sediul unei societăţi studenţeşti.

[7]) Membru tânăr într'o societate studenţească.

încercare, deveneai *comiliton* plin, cu toate drepturile şi student în rândurile studenţilor.

După eşirea din universitate erai cinstit cu titlul de *membru emeritat*, *bădiţă* sau *domn bătrân*, cu dreptul de a îndruma viaţa societăţii şi cu datoria de a o sprijini. Câteodată acest titlu putea deveni incomod: mafia studenţească cerea să păstrezi conduită românească în viaţa publică de mai târziu şi se cunosc destule cazuri când abateri dela această conduită au sfărâmat cariere politice, prin infierarea excluderii *cum infamia*.

* * *

Toate cele de mai sus sunt lucruri, rari, acelora ce nu le-au trăit, li se vor părea din altă lume. O lume din care numai puţine au fost arătate aici, pentrucă altul este rostul acestei scrieri. Dacă totuşi au fost amintite, e pentrucă vreme de jumătate de veac au dat Cernăuţilor un suflu pe care nu cred să-l fi cunoscut alt oraş românesc.

Lumea cealaltă nu avea de unde să cunoască şi nu trebuia să cunoască în toate amănuntele frământarea românească dinlăuntrul societăţilor.

Pentru ea rămâneau semnele externe: *„Gaudeamus igitur“*, *„Nu e viaţă mai frumoasă decât viaţa de student“*, insigniile, *„botezul fucşilor“*, *„comersul“* cu care se inaugura anul academic, cursurile de dans, seratele, balul solemn anual la care participa mareşalul ţării, rectorul şi dela care domnişoarele ţineau, până se stafideau, *„ordinele de dans“* cu semnăturile dansatorilor, duelurile şi toate celelalte alcătuiri de veselă boemă studenţească, care făceau ca prima întrebare la cunoştinţa unui student să nu fie: în ce facultate eşti? ci: din care societate faci parte? şi care ştiau să lege plăcutul cu utilul, aparenţa unei vieţi uşoare şi fără griji, pentru a masca grele şi subversive preocupări pentru soarta neamului, răbufnind, din vreme în vreme în câte un *„Deşteaptă-te, Române“* cântat ostentativ sub ferestile cutărui potentat, ori în câte un tricolor arborat tocmai când nu le plăcea autorităţilor.

A fost un Heidelberg românesc, a cărui frenezie a cunoscut-o şi cel ce iscăleşte aceste pagini, până când a văzut-o asasinată sub ochii lui.

Dragoş Vitencu

Cui să mai trimit slovă?...

Cui să mai trimit slovă înfiorată şi albă
Ca un mănunchiu înrourat de nalbă?
Cui să mai trimit lacrimi ori bucurii,
Cui să dărui visele ce i le dăruiam Brunei-Marii?
Cui să sărut obrajii şi bucleie dragi,
Dacă tu nu-ţi mai torci inima 'n frunză de fagi?
Cui să-i mai ascult fluierele seara 'n poenile lunii?
Lângă ape cu cine să-mi adorm gândurile, lăstunii?
Ard poeni albastre 'n veleat însângerat:
Mi-i sufletul pădure cu frunzişul uscat...
Insângeră îngerii stelelor prin luvezi;
Inchideţi pleoapele, inimă, să nu-i vezi..
Casa mi-au dărâmat-o cu tunurile duşmanii;
Schijele mi-au pârjolit busuiocul şi măghiranii;
Plopii dela poartă-s ciungi cu rănile în sus:
Puştile-au bătut cue noui în palmele şi picioarele Lui Iisus...
Pe tata-l caută prin ogradă amintirile,
Mama colindă cu năframa la ochi cimitirile..

Dragoş Vicol

Ultima noapte

Ultima noapte va fi cea mai 'naltă în singurătate;
Orele, orele clarului lunar,
Vor sparge ogtinzile reci, în viforniţe de jar,
Va fi ultima noapte, cea mai 'naltă în singurătate...

Căile se vor desprinde vinete, polare..
Ceva din sufletul celor învinşi se va furişa 'n noi;
Toate duminicile tristeţilor ne-or duce 'napoi —
Spre orele, orele clarului lunar, amare...

Va fi ultima noapte, cea mai 'naltă 'n singurătate,
Clavirul va amuţi 'n lumini de ametist,
In cetate se vor aprinde focuri pentru Christ;
Va fi ultima noapte, cea mai 'naltă în singurătate.

S. Anton

Pribeag

Prietenilor mei, bucovineni

Cu ochi de haiduc
Mă duc, mă tot duc,
Subt ceruri de moină,
Cu sufletul doină.

Mă împresoară
Pe triste poteci,
Surele ceţuri
Cu braţele reci.

Mi-e inima criptă
Şi dorul ucis,
Jalea mi-e soră
Şi viaţa, abis.

Când ochii mei plâng
Faţa-mi îngrop
In pânzele zării
Ca'ntr'un prosop.

In zale de foc
Vreau să mă'mbrac,
Drum de lumină
Prin besnă să-mi fac.

Putrede graniţi
O să sdrobesc,
Pământ cotropit
Să desrobesc.

La sufletul meu
Din nou să-l adun,
Şi soarele iar
Pe cer să i-l pun.

Emil Zegreanu

Bucovina culturală

După eliberarea din Iunie 1941 de sub jugul trecător bolşevic, Bucovina intelectuală a păşit de îndată la întărirea sufletească şi naţională a regiunii năpăstuite. Pentru contracararea subversivei propagande bolşevice, s'a pus în mişcare intelectualilatea bucovineană, fie pe cale oficială, prin propagandă patronată de autorităţi, fie pe cale particulară. Ne reţinem îndeosebi asupra acestei iniţiative particulare, care în Bucovina a dat totdeauna cele mai bune şi mai efective rezultate. Această iniţiativă a fost de două feluri, una purtată oral de cuvântul scriitorilor bucovineni la şezători publice şi cicluri de conferinţe, cealaltă depusă în scris. Au concurat la această operă nu mai puţin de 25 de publicaţii periodice, provenind din cercuri consacrate ştiinţifice sau de specialitate, apoi din cercuri literare şi şcolare. Totul trebuia întreprins, când Universitatea Cernăuţeană rămase cu durere în lichidare.

In fruntea mişcării culturale stă venerabila şi vrednica *Societate pentru cultura şi literatura română în Bucovina*, întrată în anul 82 de existenţă, care a editat: „Revista Bucovinei" pentru promovarea artelor frumoase. Pe lângă articole beletristice, poezii şi cronică, au apărut şi numeroase articole de omagiere la adresa marilor personalităţi bucovinene şi din mediul bucovinean, precum au fost Mihai Eminescu, Aron Pumnul, Liviu Marian, Vasile Gherasim, Epaminonda Bucevschi, Iraclie Porumbescu, T. Robeanu, Tudor Flondor, Ciprian Porumbescu, Leon Goian, Gh. Tofan, Iancu Flondor, Alecu Hurmuzachi, Mihai Teliman, Ioan Roşca, articole ieşite din pana d-lor: Const. Loghin, Tcaciuc Albu, Aurel Vasiliu, Aug. Z. N. Pop, Traian Cantemir, Dragoş Vitencu. In paginile revistei se discută şi probleme fundamentale de documentare, precum este: Mesianismul rusesc (D. Vitencu), Adnotări în legătură cu începutul literaturii în limba română (A. Vasiliu) şi Consideraţiuni antropogeografice asupra Bucovinei (G. Nimigean). Profesorul Const. Loghin scoate apoi la lumina tiparului importanta lucrare: Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina la 80 de ani, istoric şi realizări (1943). Această lucrare este o sinteză deplină a marei activităţi de culturalizare românească în Bucovina, săvârşită timp de 80 de ani; este mai bine zis o istorie a Bucovinei, văzută prin prizma Astrei bucovinene, în care şi-a dus traiul intelectualitatea românească, într'o pildultoare activitate culturală. Lucrarea serveşte totodată ca o lămurire deplină a capacităţii şi tenacităţii spirituale a Românilor bucovineni. Altă dovadă a acestei culturalităţi fecunde este publicarea monumentalei opere, cu cheltuiala Societaţii pentru cultură,

„Eminescu şi Bucovina", la care au contribuit cu articole T. Ştefanelli, V. Gherasim, L. Morariu, A. Vasiliu, Aug. Z. Pop, E. Păunel, Const. Loghin, G. Voevidca, I. Cârdeiu. In aceleaşi teascuri ale Societăţii pentru cultură au apărut, pe lângă numeroase opere literare, şi două lucrări fundamentale de teologie, în cadrul colecţiei de publicaţii a Facultăţii de Teologie din Cernăuţi: Dreptul bisericesc universal, al canonistului Dr. Valerian Şesan, în ediţia IV, îngrijită de prof. Dr. Milan Şesan, si lucrarea importantă a prof. Dr. Simeon Reli, Istoria vieţii bisericeşti a Românilor, vol. I; ambele aceste lucrări s'au epuizat într'un timp scurt.

Al doilea focar cultural este *Facultatea de teologie*, singura rămăşiţă a fostei Universităţi din Cernăuţi. Prin prelegeri academice, cicluri de conferinţe, activitate în popor, şi publicând rev. Candela, intrată în anul 60 de apariţie, cu un volum impozant pe anii 1939/1941 şi cu unul sub tipar pentru anii 1942/43, Facultatea s'a înscris hotărîtor ca factor de temeluire al credinţei mântuitoare împotriva hulitorilor de Dumnezeu. Iar pentru documentarea ştiinţifică a luat fiinţă Institutul de istorie, condus de prof. univ. Dr. S. Reli, care şi-a desfăşurat o intensă activitate prin numeroase şedinţe bogate în comunicări importante, la cari au participat numeroşi membri din rândurile profesorilor Facultăţii şi din extern, precum d-nii: N. Grămadă, I. Moisescu, T. Balan, Fil. Dobos, I. Zugrav, L. Morariu, C. Tomescu, E. Costea, Al. Grigorovici, M. Sesan, I. Mandiuc, Al. Ciurea.

Alături, Mitropolia Bucovinei desfăşoară o intensă activitate misionară în popor, în slujba căreia a fost reactivată revista „Credinţa", foaia săptămânală de zidire sufletească, cu binecuvântarea I. P. S. Mitropolit Tip al Bucovinei. Era administrată de Consiliul eparhial şi redactată de păr. scriitor Gh. Antonescu, încadrat de numeroşi colaboratori din rândurile luminaţilor clerici bucovineni.

Nu mai puţin activ şi chiar extrem de viu a fost *„Institutul Cernăuţi"* de sub conducerea prea harnicului prof. univ. Dr. Leca Morariu, dela Facultatea de Teologie. Pe lângă o serie abundentă de şedinţe lunare regulate, s'a continuat publicarea colecţiei de lucrări de cuprins literar, filologic, filosofic şi istoric, la care au colaborat numeroşi membri interni şi externi ai Institutului, ca d. p. Prorectorul Universităţii Dr. Max Hacman, apoi T. Kirileanu, Em. Bucuţa şi mulţi alţii. Acelaşi vrednic Leca Morariu, cu o putere de muncă exemplară, dă curs apariţiei numeroaselor D-sale reviste de inimoasă şi nedesmînţită vigoare culturală. Este în primul rând revista „Făt-Frumos", al cărei cuprins bogat se referă la literatură, critică, artă, ştiinţă şi viaţă socială. In paginile ei găsim articole fundamentale precum sunt: L. Morariu, Miron Costin, măiastră evocare a marelui cronicar român; Victor Morariu, Bucovina şi Bucovinenii la Romänische

Revue; Al. Grigorovici, In jurul mazilirii lui Mihai Racoviţă; Duzinchevici Gh., Imigrări de Români ardeleni în Moldova anilor 1851/2; L. Morariu Bucovina turistică şi Slăvirea lui C. Porumbescu; Al. Ieşan, Universitatea ca idee şi faptă. Urmează apoi „Buletinul Mihai Eminescu", pentru lămurirea operii şi vieţii marelui poet Mihai Eminescu. Acelaşi Leca Morariu, ca preşedinte al societăţii muzicale „Armonia", intrată în anul al 63-lea de existenţă, a înviorat culturalitatea bucovineană prin numeroase academii şi concerte muzicale, precum şi publicând numeroase compoziţii inedite din compozitorii bucovineni T. Flondor, C. Porumbescu, C. Şandru şi M. Hoinic. Faimoasa „Tabără Română" a lui C. Porumbescu abia a ieşit de sub tipar înainte de refugiu, în tipografia I. Oprişeanu.

Fundaţia Culturală, Regionala Bucovina, de sub conducerea prof. univ. Const. N. Tomescu, a organizat căminele culturale şi a inaugurat pentru popor gazeta bilunară „Deşteptarea", cu numeroşi colaboratori, fiind o epigonică continuare a vechei Deşteptări a marelui bucovinean naţionalist păr. Constantin Morariu. Tot pentru luminarea poporului, *Directoratul Sănătăţii* din Guvernământul Bucovinei, condus de medicul Dr. Octavian Lupu, a inaugurat revista „Sănătatea Satelor", care în număr de peste 30.000 de exemplare era împărţită gratuit în popor.

„Bucovina literară" din Cernăuţi este un supliment duminical al ziarului „Bucovina", cu un cuprins literar, istoric şi filosofic, sub redacţia scriitorului Gh. Drumur, articolele fiind semnate de prof. S. Reli, M. Sesan, I. Mandiuc, V. Pintiliescu, D. Isac, G. Todoran, A. Vasiliu, M. Cosmineanu. Din acest supliment se desvoltă un cerc literar cu activitate intensă, care a editat din 1943 o meritoasă colecţie de broşuri propagandistice, privitoare la mănăstirile Bucovinei, şi anume: Prof. S. Reli, Mănăstirea Putna; prof. I. Mandiuc, Mănăstirea Suceviţa; Păr. Dr. E. Costea, Mănăstirea Voroneţ şi Schiturile şi sihăstriile Bucovinei de altă dată; prof. M. Şesan, Mănăstirea Dragomirna; prof. Chindriş Codrescu, Mănăstirea Vatra Moldoviţei. Acelaş cerc a organizat, prin grija dir. I. Munteanu, inspector regional al Ministerului propagandei, un ciclu de conferinţe al marilor scriitori români, şi a comandat un bust al poetului Mihai Eminescu pentru una din pieţele Cernăuţilor.

Ca nouă revistă bucovineană apare *„Cronicar"*, îndreptar pentru cultură şi artă, având ca prim redactor pe scriitorul Gh. Noveanu. Cuprinde şi articole ştiinţifice, semnate de Isac D. Elemente de viziune-integrală; Vasiliu A., Criticism Iovinescian; Şesan M., Metoda psihologică în istorie; Noveanu Gh., Vasile Pârvan.

Tribună naţională pentru apărarea mult năpăstuitelor drepturi româneşti, *„Revista Mazilor şi Răzeşilor"*, condusă de dir. Alex. Vitencu,

caută să lămurească şi să apere drepturile româneşti asupra Bucovinei deapururea româneşti.

Ştiinţa de specialitate nu a rămas mai prejos. Astfel apare *„Anuarul Muzeului regional din Bucovina"* 1943/44, datorită mult zelosului prof. Dr. N. Grămadă, directorul muzeului. Este reluarea unui obiceiu întrerupt în 1914. In acest număr, important şi ca manifestare deplin românească pentru susţinerea drepturilor naţionale, colaborează cu articole prof. T. Balan, Dr. N. Grămadă, Dr. Gh. Duzinchevici, directorul arhivelor din Cernăuţi, M. Sesan, I. Zugrav. Alături şi-a reluat apariţia *„Revue des études Indoeuropeenes"*, revistă cu renume mondial, de sub conducerea prof. Dr. Vlad Bănăţeanu, într'o elegantă formă şi cu un cuprins ştiinţific de rară valoare, semnat de numeroşi savanţi de specialitate străini şi din ţară.

Rămâne să mai subliniem vrednicile *reviste literare,* publicate de liceele din Cernăuţi, Oltea Doamna şi Aron Pumnul, pentru desvoltarea talentului literar şi critic printre vlăstarele tinere şi elemente valoroase şcolare.

Şi viaţa era în toiu şi în deplină desfăşurare. Pe teren economic apar câteva publicaţii şi îndreptare economice, cum este d. p. *Buletinul Camerei de Comerţ* şi Industrie din Cernăuţi şi *Revista Camerei Agricole* din Storojineţ.

Dar refugiul din Martie 1944 a aruncat toată această promiţătoare activitate peste cap. Cernăuţii şi alte oraşe trebuiau evacuate vremelnic. Dar activitatea nu a încetat, ci doar s'a răsfrânt asupra ţării întregi. La Râmnicul Vâlcea s'a stabilit Facultatea de teologie cu Institutele şi publicaţiile ei; Candela, Făt-Frumos şi Deşteptarea au şi apărut. La Timişoara îşi reia activitatea Revista Bucovinei, iar la Sibiu va reapare Cronicar, Bucovina şi Bucovina literară; Armonia a dat concerte şi Institutul Cernăuţi a ţinut şedinţe.

Lupta pentru cultura română nu încetează, ci va continua şi dincolo de biruinţa armatei române asupra invadatorilor de azi şi de totdeauna.

Drepturile Românilor rămân imprescriptibile şi Bucovina culturală o ştie!

M. Şesan

Atunci, atunci...

Atunci, atunci
Când oiu porni
N'o mai fi zi,
N'or mai fi lunci.

Nici un ecou
De undeva
N'o tulbura
Drumul cel nou.

Tăceri, tăceri
Or creşte 'n jur.
Nici un contur
Din azi, din ieri.

O! mâna mea
Cu care-am scris,
O fi narcis,
O rămurea?...

Atunci, atunci
Când oiu porni
N'o mai fi zi,
N'or mai fi lunci.
Atunci, atunci...

Adelina I. Cârdei

Scrisului bănăţean

In Timişoara apar trei reviste de cultură: „Revista Banatului" „Fruncea" şi „Revista Institutului Social Banat-Crişana", prin care, în alăturare de eseurile d-lui Jurchescu din pagina a doua a ziarului „Dacia", a d-lui D. Imbrescu din „Universul literar" şi ale profesorului Gh. Atanasiu din foiletonul „Vieţii", pentru a vorbi numai despre cei tineri, Banatul îşi precizează harta spiritualităţii prezente în contribuţii, comentarii şi desbateri de tot interesul pentru poziţia Estului.

Această străduinţă se alătură confrăţeşte atitudinei pe care în oricare provincie conştiinţa locului şi integrarea ei în românitate o slujesc prin periodice. Fără exclusivităţi şi fără umilinţe, fără aparatura meschinăriei preţioase, dar şi fără uitarea reazămelor pe care le autorizează nesilit trecutul, scrisul bănăţean îşi hotărăşte tot fără zor aria specifică sub auguri prielnici.

Este o mărturie trăitoare prin însăşi valabilitatea faptei şi o întâmpinăm, noi cei veniţi de lângă casa lui Arune Pumnul, din vatra Putnei şi de pe drumurile şcolăriei lui Mihai Eminescu, cu mesajul prieteniei literare din Bucovina.

Augustin Z. N. Pop

Intoarcere

Pornirâ plutele... Drumeț pe valuri,
Cu Bistrița am prins tovărășie,
Lăsând doi ochi, ce-i am dălcăușie,
S'alunece cu lumea peste maluri.

Și, Doamne, cum a trebuit să fie,
Să trec peste genuni, să frâng idealuri,
Sorbind apusuri de pe verzi limanuri
Și rătăcirea 'n liniștea pustie!

Când svonul șipotelor din homoance
Și-a răstoci duioasa lui poveste,
La țărmul plin de lume m'oiu întoarce;

Căci am privit în urmă fără veste
Și ape-adânci s'au turburat în toance,
Iar ceruri mari au fulgerat în creste.

V. Arinaru

Apele

Elogiul frunții tale vis rănit de brume
Numărând în taină triști luceferi tineri,
Peste ape, cu poeții se adună 'n sume.

Ci drumul printre oameni beat de zare,
Va răsări cândva 'ntr'o carte de lumină
Cu steaua slovei, rană tăvălită 'n mare.

Apusul când petalele și-o strânge,
Călugărițe albe împrejurul crucii
Veni-vor să sărute pana care-a știut plânge.

Au apele destinul lor crestat în an
Și fiecare lacrimă e un arcuș pe melodie,
De-aceia, suflete, adesea găzduești lângă ocean?

George Todoran

Löwendal: Țăran din Bucovina

Structura etnică a comunei Văşcăuţi pe Ceremuş[1])

Instrăinarea etnică a părţii de miazănoapte a Bucovinei a fost un proces social atât de important în consecinţe, încât a atras de mult atenţia unui număr destul de însemnat de cercetători care ne-au lăsat o serie întreagă de lucrări menite să elucideze această problemă. Deşi cel puţin unele dintre aceste lucrări au izbutit să arate cu date autentice şi precise cum s'a desfăşurat procesul de instrăinare etnică a părţii de miazănoapte a Bucovinei, ele totuşi n'au ajuns să epuizeze această problemă. Ca să se facă lumină deplină în toate laturile ei, ar trebui să se arate cum şi în ce măsură s'a desfăşurat acest proces în toate comunele înstrăinate, lucru care poate fi îndeplinit prin adunarea materialului demografic privitor la fiecare comună în parte, singurul în măsură să lămurească definitiv problema care ne preocupă şi pe noi.

Lucrarea de faţă este o modestă încercare de acest fel. Materialul demografic pe care-l prezintăm, se referă la comuna Văşcăuţi pe Ceremuş şi l-am cules din copiile matriculelor acelei comune, care se găsesc în arhiva Mitropoliei Bucovinei.

N'am putut cerceta decât matriculele dintre anii 1847 şi 1938. Cu acest prilej am constatat mai întâiu că 'n această comună, în care graiul românesc nu se mai aude azi aproape de loc, au existat şi 'n mare parte continuă să dăinuiască până 'n ziua de azi cel puţin 46 de familii care poartă nume curat româneşti. Iată şi tabloul alfabetic al acestor nume. Am notat totdeauna numele întreg al celui dintâi din fiecare familie purtătoare de nume românesc, pe care l-am găsit în matricule, arătând în dreptul fiecăruia şi anul matriculei în care e trecut. (Tablou Nr. 1).

Alături de aceste familii cu nume curat româneşti, asupra originii etnice a cărora nu poate încăpea nici o îndoială, am mai găsit un număr de 28 de familii care — din motive ce le vom cunoaşte mai jos — le-am

1) Lucrarea aceasta e doar un fragment dintr'un plan mai mare de cercetări demografice pe care le-am întreprins în ţinutul de miază-noapte al Bucovinei. N'a fost în intenţia noastră s'o publicăm în această formă fragmentară. Invazia recentă, silindu-ne să întrerupem în mod brusc cercetările începute, iar vremurile fiind aşa cum le ştim, ne-am gândit să dăm publicităţii deocamdată rezultatele la care am ajuns până acum, urmând ca cercetările să fie continuate mai târziu, pe o bază mai largă, de către aceia care vor avea norocul să supravieţuiască acestei uriaşe încăerări.

Tablou Nr. 1

1	Adam Ion, 1848	24	Lăcustă Ecaterina, 1855
2	Alexandru Mihail, 1856	25	Lucaci Teodor, 1854
3	Andronic Vasile, 1847	26	Macar Teodor, 1848
4	Areci (Ariciu [2]) Georgi, 1853	27	Mândru Simeon, 1847
5	Bogdan Grigori, 1854	28	Mândrişor Vasile, 1864
6	Bostan Georgi, 1862	29	Martin Georgi, 1862
7	Bran Alexi, 1864	30	Meriuţă Ana, 1864
8	Brenzei (Brânză) Georgi, 1863	31	Mihovan Ilie, 1848
9	Buturug Elena, 1862	32	Muntean Georgi, 1848
10	Coşovan Vasile, 1853	33	Perepeliţa (Prepeliţa) T-or, 1847
11	Cozma Petru, 1864	34	Pleşca Georgi, 1848
12	Cozmen (Cozmin) Andrei, 1848	35	Procopie Atanasie, 1853
13	Curec (Curechiu) Georgi, 1859	36	Radul Ilie, 1868
14	Darie Vasile, 1853	37	Roşca Vasile, 1848
15	Dragan Ilie, 1856	38	Şandru Simeon, 1849
16	Dulghir (Dulgher) Alex., 1851	39	Sava Matei, 1852
17	Florescul Taras, 1907	40	Şendrea Maria, 1848
18	Geleta (Găleată) Ioan, 1847	41	Şerban Irina, 1875
19	Grigoriţa Ioana, 1852	42	Sidor Paraschiva, 1886
20	Halip Vasile, 1848	43	Telega (Teleagă) Georgi, 1849
21	Iancu Mihail, 1853	44	Toderiţă Ioan, 1851
22	Iacoveţ (Iacobăt) Agafia, 1862	45	Ursul Ioan, 1852
23	Ieremie Alexi, 1849	46	Vacar Georgi, 1853

putea considera ca fiind tot de origine etnică română, cu toată structura sau terminaţiunea slavă a numelui lor. Marea majoritate a acestor nume poartă adică terminaţiunea slavă sau însuşită de Slavi: —iuc, —ciuc sau —tiuc, pe care, dacă o înlăturăm, obţinem nume curat româneşti, aşa cum se întâlnesc ele şi 'n alte părţi ale ţării. Iată şi tabloul alfabetic al acestor nume: (Tablou Nr. 2).

Deşi slavizarea numelor româneşti prin adăugarea unor terminaţiuni slave (sau cel puţin care astăzi pot fi considerate ca fiind slave) este un fenomen care poate fi mai uşor înregistrat prin studierea comparativă a numelor de familie din mai multe comune învecinate, totuşi şi din cele două tablouri publicate aici putem desprinde câteva cazuri care arată pestul de limpede, că supoziţia exprimată mai sus cu privire la slavizarea numelor româneşti prin adăugarea de terminaţiuni slave are temeiuri destul

2) Scriem în paranteză numele aşa cum s'ar cuveni să fie scris în bună limbă românească.

Tabloul Nr. 2

1	Alexandriuc (A-dru [3]) V-ile, 1858	15	Lesan Onufrei, 1853
2	Andriciuc (Andrei) Ştefan, 1854	16	Isariuc (Isar) Elena, 1864
3	Aroneţ Mihail, 1853	17	Mandrec (Mândru) Ioan, 1853
4	Butuciuc (Butuc) Simeon, 1851	18	Marianciuc (Marian) Maria, 1853
5	Constantiniuc (C-tin) Agafia, 1851	19	Onufreiciuc (Onufrei) Şt., 1854
6	Costeniuc (Costin) C-tin, 1862	20	Paladiuc (Paladi) Teodor, 1863
7	Costiuc (Costea) Mihai, 1863	21	Petriciuc (Piatră) Vasile, 1856
8	Crainec (Crainic) Georgi, 1848	22	Petriuc (Petre) Ioan, 1855
9	Chişcaniuc (Chişcan) Nic., 1853	23	Romaniuc (Roman) D-trie, 1847
10	Daneliuc (Dănilă) Ştefan, 1853	24	Teodoriuc (Toader) Vasile, 1853
11	Floriuc (Florea) Alexi, 1862	25	Turcineţ (Turculeţ) Vasile, 1853
12	Gogerla (Cocârla) Agafia, 1855	26	Usatiuc (Usan) Maria, 1852
13	Grigoreţ (Grigoraş) Petre, 1853	27	Vacarciuc (Vacaru) Nic., 1852
14	Leontiuc (Leonte) Georgi, 1862	28	Voroneţ Petru, 1854

de solide. Astfel alături de numele de familie *Alexandru* întâlnim şi pe cel de *Alexandriuc*, alături de frumoasele nume româneşti *Mândru* şi *Mândrişor*, întâlnim şi pe cel de *Mandrec*, alături de *Toderiţă* pe cel de *Teodoriuc* şi alături de *Vacar* pe cel de *Vacarciuc* (vezi tabloul I, nr. 2, 27, 28, 44 şi 46 şi tabloul II, nr. 1, 17, 24 şi 27).

Coexistenţa paralelă, în marginea aceleiaşi comune, a unor nume curat româneşti şi a aceloraşi nume schimbate prin adăugarea unor terminaţiuni slave ne îndrituieşte să admitem că primele au fost, cel puţin uneori, slavizate, probabil de înseşi organele oficiale, însărcinate cu înregistrarea lor, în condiţiuni istorice ce ne sunt prea bine cunoscute.

Pe lângă cele două categorii de nume de familie, româneşti sau cel puţin de origine românească, arătate în tablourile de mai sus, mai există în această comună şi o a treia categorie de nume de familie, acestea însă specific ruteneşti sau în tot cazul slave, ca: Bandura, Hnateşesa etc...

Cercetând raporturile dintre familiile aparţinând celor 3 categorii stabilite mai sus, am făcut constatarea — întru câtva surprinzătoare — că primele două, aşadară cele arătate în tablourile de mai sus şi care — după cum am văzut — sunt româneşti sau cel puţin pot fi luate ca atare, stau în relaţii cu mult mai strânse întreolaltă, decât fiecare dintre ele cu cea de a treia categorie — cea slavă. Lucrul acesta rezultă cu destulă claritate din condica născuţilor şi cea a cununaţilor din anii amintiţi la începutul

3) Trecem în paranteză numele în forma lor neslavizată.

acestei lucrări. Astfel aceste condici ne arată că cununiile se săvârşiau, în marea lor majoritate, între membrii primelor două categorii de familii. Cazurile de căsătorii încheiate între membrii de ai primelor două categorii — româneşti — şi ai celei din urmă — slave — sunt cu mult mai rare. Ele pot fi luate ca excepţii dela regula generală arătată mai sus. Legăturile strânse dintre familiile primelor două categorii rezultă şi din faptul că ele asistau reciproc în calitate de naşi la botezurile copiilor lor. Iată acum o serie de cazuri care atestă cele afirmate aici şi pe care le dăm numai ca exemplu.

Darie Nicolae	se căsătoreşte	la	1862	cu	Agafia Iacoveţ (Iacobăţ)
Darie Georgi	„ „	„	1879	„	Axenia Prepeliţă
Darie Vasile	„ „	„	1867	„	Eudochia Usatiuc
Ursul Petru (I)	„ „	„	1868	„	Eudochia Stratin
Ursul Petru (II)	„ „	„	1875	„	Elena Roşca
Aroneţ Georgi	„ „	„	1863	„	Anastasia Sidor
Aroneţ Petru	„ „	„	1863	„	Eudoch. Geleta (Găleată)
Crainec (Crainic) Aurel	„ „	„	1855	„	Maria Areci (Ariciu)
Iacoveţ (Iacobăţ) Ioan	„ „	„	1864	„	Teodosia Curec
Iacoveţ (Iacobăţ) D-trie	„ „	„	1861	„	Maria Usatiuc
Prepeliţă Antonie	„ „	„	1868	„	Agafia Usatiuc
Prepeliţă Mihail	„ „	„	1891	„	Elena Usatiuc
Romaniuc (Roman) Al.	„ „	„	1858	„	Maria Adam
Vacarciuc (Vacaru) P.	„ „	„	1875	„	Irina Şerban.

Când la 1863 se naşte Georgi Darie, naşul care-l ţine la botez nu e cumva un descendent al unei autentice familii rutene, ci-i Românul Atanasie Adam, iar Atanasie Darie, născut la 1864, îl are ca naş pe Mihai Adam. Naşul lui Dimitrie Darie, născut la 1864, e Georgi Iacoveţ (Iacobăţ) şi naşul fetiţei Maria Darie, născută la 1874, e Petru Usatiuc (Usan). Dimitrie Mândru, născut la 1863, o are ca naşă pe Ana Grigoreţ. Elena Geleta (Găleată), născută la 1863, îl are ca naş pe Giorgi Curec (Curechiu). Naşul lui Nicolae Prepeliţă, născut la 1863 e Atanasie Adam. Naşa fetiţei Eudochia Ursul, născută la 1857, e Maria Adam. Naşa lui Dimitrie Ursul, născută la 1864, e Ana Adam. Naşa fetiţei Ecaterina Prepeliţă, născută la 1864, e Nicolae Curec (Curechi). Naşul fetiţei Maria Areci (Ariciu) născută la 1863, e Georgi Martan. Naşa lui Dimitrie Prepeliţă, născut la 1863, e Elisaveta Grigoreţ. Naşii fetiţei Maria Geleta (Găleată), născută la 1864, sunt Georgi Usatiuc (Uisan) şi Simeon Constantiniuc (Constantin). Naşii lui Dimitrie Roşca, născut la 1862, sunt T. Aroneţ, Const. Mihovan, Veronica Dulgher şi Ecaterina Aroneţ. Naşa lui Ioan Roşca, născut la 1862, e

Nastasia Sidor. Naşii fetiţei Bogdan Maria, născută la 1864, sunt Ştefan Aroneţ şi Eudochia Usatiuc. Naşul lui Bogdan Ioan, născut la 1864, e Petru Prepeliţă. Naşii lui George Leontiuc (Leonte), născut la 1862 sunt Simeon Mândru, Vasile Mândrişor, Dimitrie Romaniuc (Roman) şi Eudochia Pleşcă. Şi ca să terminăm seria exemplelor, naşul lui Crainec (Crainic) Teodor, născut la 1862, e Georgi Mihovan.

Am arătat aici situaţia aşa cum se prezintă ea la începutul celei de a doua jumătăţi a veacului trecut şi putem afirma că, în linii generale, ea se menţine şi astăzi, deşi se vădeşte o tendinţă de slăbire a individualităţii proprii a celor 3 categorii de familii, stabilite mai sus.

Pentru a demonstra într'un mod şi mai vădit cele susţinute mai înainte cu privire la individualitatea proprie a celor 3 categorii de familii şi cu deosebire la antagonismul dintre primele două — de origină etnică română — şi cea de-a treia — de origină etnică ruteană — arătăm în cele ce urmează situaţia în cadrul familiei Usatiuc. Dela 1847 şi până la 1938, deci timp de 91 de ani, s'au încheiat de către membrii acestei familii 22 de căsătorii, dintre care 11 cu membri aparţinători grupului întâiu, 6 cu membri de ai grupului al doilea şi numai 5 cu membri de ai grupului al treilea. Aşadară înregistrăm, în acest răstimp, 17 (77%) încuscriri cu familii româneşti sau de origine etnică românească şi numai 5 (23%) cu familii slave. De remarcat mai e şi faptul că la săvârşirea botezurilor membrii familiei Usatiuc au asistat ca naşi mai ales la membri de ai familiilor din primele două grupe şi mai arareori şi la membri din grupa slavă. Tot aşa au avut ca naşi aproape totdeauna membri de ai familiilor din primele două categorii [4]).

Astfel credem c'am fi demonstrat existenţa unor legături foarte strânse între familiile aparţinătoare primelor două categorii. Faptul acesta

---

4) Cazul familiei Usatiuc este edificator şi din alte puncte de vedere. Căci Teodor Usatiuc, fost rector al Seminarului teologic din Cernăuţi şi apoi paroh în comuna Iaslovăţ, repaosat la finea veacului trecut, făcând genealogia familiei sale, a arătat că străbunicul său Petru, care a trăit înainte de răpirea Bucovinei de către Austria, prin părţile Iaşilor, prigonit fiind de Turci, s'a refugiat în comuna Văşcăuţi pe Ceremuş, într'o vreme când în această comună nu erau decât 14 case. Dar ne putem întreba cu tot dreptul: oare acest Petru care s'a refugiat de prin părţile Iaşilor pela mijlocul veacului al 18-lea, se va fi chemat tot Usatiuc? Şi apoi chiar originea acestui nume pare a fi cu mult mai veche decât s'ar părea la prima vedere. Căci pe versantul de miazănoapte al munţilor Taunus de lângă Frankfurt de Main, care a format frontiera cea mai de Nord a Imperiului roman şi pe unde au stat odinioară de strajă legionarii romani, curge un râuleţ cu numele de *Usa*. E o denumire străveche. Apoi în Italia se întâlnesc nume ca *Usadini*, iar în Germania *Usadel*. Tulpina numelui *Usatiuc* e deci după cum se vede, identică cu a acestora.

ne îndreptăţeşte să le considerăm de acum înainte un singur grup, caracterizat printr'o individualitate proprie, originară, prin care se diferenţiau destul de limpede de grupul familiilor slave. O forţă centripedă, o coeziune lăuntrică şi o puternică afinitate, determinate de originea lor comună, le făceau să întreţină relaţii dintre cele mai strânse şi să păstreze oarecare distanţă faţă de grupul familiilor slave.

Constatăm aşadară, în marginea aceluiaşi întreg, care e comuna Văşcăuţi pe Ceremuş, existenţa unor straturi suprapuse, de populaţie, de origine etnică diferită. Primul strat, şi desigur cel mai vechiu, e alcătuit din familii de origină etnică românească, cel de al doilea, suprapus, e format din familii de origine etnică slavă.

Straturile acestea de populaţie îşi păstrează timp de aproape un secol individualitatea lor proprie. Iar faptul că ele au continuat să-şi păstreze această individualitate proprie a lor chiar şi după ce unul dintre ele a început să-şi piardă graiul strămoşesc şi să adopte limba celuilalt, constitue o nouă dovadă a valorii uriaşe pe care o are factorul rasial, comunitatea de sânge, în viaţa neamurilor. *Astfel, mai puternică decât toate formele de civilizaţie şi decât toate alcătuirile sociale, mai puternică decât toate regimurile politice şi decât toate mijloacele de pierzanie şi instrumentelede distrugere inventate şi folosite de oameni se arată a fi* **vocea sângelui** *care nu amuţeşte nici măcar atunci când începe să amuţească graiul moştenit dela străbuni.*

Când conştiinţa etnică a unui grup social începe să se stingă, vocea sângelui face ca straturile subconştiente ale sufletului să asigure, un timp oarecare, coeziunea lăuntrică a acelui grup social şi să-l ferească de distrugere prin contopire fără de urmă în masa unui grup social de altă origină etnică.

Iată cum de s'a întâmplat ca şi grupul de familii de origine etnică românească din Văşcăuţi pe Ceremuş să-şi păstreze până 'n ziua de azi o oarecare individualitate proprie, în cadrul vieţii sociale a acelei comune, chiar şi după ce a început să uite graiul strămoşesc. Comunitatea de sânge s'a dovedit a fi şi aici mai puternică decât vitregia uneia dintre cele mai triste şi nedrepte sorţi.

CONCLUZII

1. Populaţia comunei Văşcăuţi pe Ceremuş e alcătuită din două straturi deosebite, caracterizate printr'o individualitate proprie, originară, determinată de orginea lor etnică diferită.

2. Cele două straturi de populaţie sunt: una mai veche, de origine etnică română; alta de provenienţă mai recentă, de origine etnică slavă.

3. Fiecare dintre aceste două straturi de populaţie şi-a păstrat timp de aproape un secol individualitatea sa proprie, chiar şi după ce unul dintre ele şi-a înstrăinat în mare măsură limba.

4. Factorul rasial — comunitatea de sânge — s'a dovedit a fi şi aici mai puternică decât toţi ceilalţi factori determinanţi ai structurii etnice a unui popor.

Claudiu Usatiuc

Completări

la monografia: I. S. Udrea, S. Bocu şi I. A. Popescu: Biserica gr. ort. română din Lipova.

In anul 1930, Ioan S. Udrea, în colaborare cu Sever Bocu şi arhitect I. A. Popescu, a publicat o monografie foarte valoroasă a bisericii ortodoxe române din Lipova. Monografia se ocupă cu istoricul bisericii, cu feluritele ei picturi şi cu restaurările din cursul vremii până la cea din urmă, din anul 1928.

Monografia care din punct de vedere istoric, artistic şi bisericesc prezintă un interes deosebit, cuprinde şi o scăpare din vedere istorică, care trebue rectificată.

Ea spune (pg. 29) că „la 1606, pe oglinda istoriei Lipovei se proectează minunata figură a lui Sava Brancovici, care, părăsind Inăul, vine şi se aşează în scaunul episcopal al bisericii din Lipova".

Episcopul Sava, pomenit aici, nu poate fi identic cu Sava Brancovici din următoarele motive:

Ştim că Sava Brancovici ajunge mitropolit în anul 1656 şi moare la anul 1680, fiind în vârstă de cca 65 ani.

Dacă luăm în considerare această împrejurare. atunci nici anul naşterli lui Sava Brancovici nu poate fi anul 1606, căci atunci, în anul 1680, anul morţii sale, el ar fi trebuit să aibă 74 ani.

Admiţând însă cazul că vârsta mitropolitului Sava Brancovici era mai înaintată la moartea sa, decât cum o cunoaştem, totuşi anul 1606 nu-l putem admite ca an de episcopat al lui Sava la Lipova şi din alte consideraţiuni.

Mitropolitul Sava Brancovici ar fi trebuit să aibă în anul 1606 cel puţin 24 ani, — dacă admitem şi pentru el vârsta lui Veniamin Costache din Moldova, unicul caz în istoria bisericii noastre de episcop la 24 ani, — atunci, în anul 1656, când ajunge mitropolit, ar fi avut 74 ani, iar la moarte, 1680, 98 ani, ceea ce nu corespunde realităţii istorice. Iar, dacă luăm

vârsta normală pentru episcopat, de 40 ani, atunci situaţia se prezintă şi mai absurdă, căci în anul 1656 ar fi avut 90 ani, iar la moarte 114 ani. Cine-ar fi ales mitropolit pe un moşneag de 90 ani?

Prin urmare Sava Brancovici n'a putut fi episcop la Lipova în anul 1606, ci cel mai curând între anii 1645—1656, deci aproape 40 ani mai târziu.

Adevărat este că N. Iorga în a sa: „Istoria Bisericii Româneşti şi a Vieţii religioase a Românilor", vol. I. pg. 351, spune că: „Unul dintre aceşti episcopi, Sava, e pomenit la 15 Ianuarie 1608..." şi îl confundă pe acest Sava cu Sava Brancovici, dar acest Sava, episcop de Lipova, pomenit la anul 1608, din consideraţiunile de mai sus, nu poate fi identic cu Sava Brancovici de mai târziu.

A doua rectificare pe care trebue s'o facem este cu privire la frescele bizantine, descoperite sub straturile de tencuială.

Arhitectul I. A. Popescu afirmă despre ele, şi cu drept cuvânt, că sunt bizantine. Dar această afirmaţie trebue rectificată în sensul că frescele bizantine ale bisericii din Lipova au trecut prin filtru sârbesc. Căci, pe când pictura bizantină ne prezintă figuri de sfinţi scheletici si ascetici, frescele din biserica Lipovei, păstrând tonalitatea bizantină a culorilor, ne înfăţişează figuri masive, rotunjite, îndesate şi scunde, o inovaţie sârbească la pictura bizantină.

Monografia descrie mai multe obiecte de mare valoare artistică şi bisericească, ce se păstrează pe masa altarului, dintre cari, pe câteva, tradiţia bisericească din Lipova le atribue vremii episcopatului lui Sava Brancovici.

Este vorba mai întâiu despre o Evanghelie slavonă, tipărită, „în marea cetate a Moscovei, în anul dela facerea lumii 7260, luna Octomvrie", ceea ce înseamnă dela naşterea lui Hristos 1751, pe timpul „marei noastre Imperatriţi Elisabeta Petrovna a toată Rosii".

Evanghelia este legată în pluş roşu, iar colţurile sunt ferecate cu table de argint încrustat. O placă ovală de argint masiv, în formă de medalion, de sus, de pe peretele din faţă al legăturii, ne spune că evanghelia a fost dăruită bisericii din Lipova, cu hramul „Acoperemântul Maicii Domnului", în anul 1781, de către episcopul Timişoarei Moise Putnic (1774—1781) (vezi Calendarul Eparhiei ort. rom. a Timişorii, pe anul 1942, pg. 88). Iar altă placă ovală, de porţelan însă, încadrată în partea de jos a legăturii într'o ramă de argint încrustat, reprezintă simbolul „Mielul lui Dumnezeu" cel ce ridică păcatele lumii, după cuvintele Scripturii. Un miel stă pe un postament cu multe rotiţe şi ţine un steag (stindardul mântuirii) cu piciorul stâng din faţă, puţin ridicat.

Peretele legăturii din faţă mai cuprinde alte cinci medalioane, cu rame de argint încrustat, aşezate în formă de cruce, dintre cari, cel dela mijloc, reprezintă pe Iisus răstignit, cu Maica Domnului sub cruce, la dreapta, şi învăţăcelul Ioan, la stânga, iar celelalte patru, pe cei patru evanghelişti cu simboalele lor.

Zugrăveala icoanelor din medalioane tradează o pronunţată influenţă apuseană în executarea ei, ca figuri şi coloare.

Peretele dindărăt al legăturii are aceeaşi garnitură de medalioane, ca şi cel din faţă.

Medalionul de sus, care nu mai este de argint ca cel din faţă, ci de porţelan, ni-l arată pe zugravul icoanelor, Teodor Ilici, şi anul 1780, iar antipodul său, de argint, gravura: „Renovat 1902".

Celelalte cinci medalioane reprezintă, la mijloc „Acoperemântul Maicii Domnului", sus, stânga „Intrarea în biserică a Maicii Domnului", dreapta „Bunavestirea", jos, stânga „Naşterea Maicii Domnului", iar dreapta „Adormirea Maicii Domnului". Deci întreg peretele este închinat Maicii Domnului.

Două paftale de argint masiv încrustat închid pereţii legăturii.

Evanghelia este tipărită pe hârtie de pergament, cu două filigrane care alternează. O filigrană reprezintă o stemă, iar a doua literele: E. Д. R. Numără 587 foi, repartizate asupra textului celor 4 evanghelii. Fiecărei evanghelii îi premerge o arătare a numărului periscopelor şi ordinea cetirii lor, precum şi o prefaţă (predoslovie). La Evanghelia după Matei este predoslovia arhiepiscopului bulgar, Teofilact, la Marcu o predoslovie fără autor, tot astfel la Luca şi Ioan. Evanghelia se termină cu arătarea pericopelor ce se citesc în fiecare zi a lunii, începând cu luna Septemvrie, începutul anului bisericesc, şi terminând cu 31 August.

Evanghelia aceasta, pe care tradiţia bisericească din Lipova o atribue vremii episcopatului lui Sava Brancovici, are o dată mult mai târzie, de care însă tradiţia n'a ţinut cont.

Alt obiect preţios ce se păstrează atârnat pe crucea răstignirii de pe masa altarului, este un engolpion*) vechiu.

Engolpionul este închis într'o capsulă de argint încrustat şi împodobit cu pietre scumpe, aranjate în formă de cruce. Desenul tăiat în ambele plăci ale capsulei reprezintă o stemă cu diferite simboale.

Deschizând capsula, în formă de inimă ca şi a engolpionului, dai de o minunată podoabă sculptată. Sculptura de pe ambele feţe ale engolpionului, încadrat într'un cerc de metal, în lemn de lisă, este de o rară gingăşie.

*) Engolpionul este o iconiţă pe care o poartă numai episcopul pe piept.

O față a engolpionului reprezintă, la mijloc, pe Maica Domnului, cu mâinile ridicate în sus până la înălțimea feții și palmele deschise în afară, iar în fața ei este chipul pruncului Iisus, ajungând cu capul până la pieptul Născătoarei. Deoparte și de alta a capului Născătoarei de Dumnezeu atârnă, atingând vârful degetelor dela palmele ridicate, două ciorchine de struguri uriași. Figura Născătoarei de Dumnezeu este încadrată într'un cerc de șase chipuri de sfinți, cari, la rândul lor, sunt încadrați de alte cercuri mici. O cruce sus și o inscripție minusculă, care pare a se ceti: Maica Domnului, încheie o față a engolpionului.

Cealaltă față a engolpionului reprezintă, la mijloc, chipul Mântuitorului Hristos, cu mâinile ridicate pentru binecuvântare și o carte deschisă la piept, evanghelia, iar pe de lături, în cerc, alte șase chipuri de sfinți, cu aceeași ornamentație ca pe prima față. Credem să nu greșim, dacă afirmăm că cele șase chipuri de sfinți de pe o parte a engolpionului și cele șase de pe cealaltă parte, reprezintă pe cei 12 apostoli. Tot o cruce sus și o inscripție minusculă: Is. Hr., încheie fața a doua a engolpionului.

Engolpionul pare să aibă o vechime considerabilă și se poate să dateze de pe timpul episcopatului mitropolitului Sava Brancovici la Lipova. Un an al confecționării engolpionului nu se găsește încrustat pe el.

Alt obiect prețios din biserica Lipovei este o cruce de mână, din lemn de tisă, sculptată pe ambele laturi și încadrată într'un chenar de aur cu raze — cruce peste cruce — și având marginile superioare ale chenarului împodobit cu pietre scumpe. Stativul crucii se compune din patru părți de flori de aur, împodobite cu pietre scumpe și prinse cu cercurele de aur împletit pentru susținere.

Sculptura unei fețe a crucii reprezintă, la mijloc, Botezul Domnului, la dreapta și stânga chipurile a doi îngeri, iar sus și jos chipurile a doi evangheliști.

Cealaltă față a crucii reprezintă, la mijloc, Răstignirea Mântuitorului, iar în celelalte părți ca și fața întâia.

Și despre această cruce de mână se poate afirma, după vechimea ce-o prezintă, că aparține epocii lui Sava Brancovici.

Alt obiect valoros de pe altarul bisericii este: Sfânta și Dumnezeeasca Evanghelie acum întâia oară dată la tipar în zilele prea înălțatului i[m]părat al Austriei și Apostolicescului Craiu Franțisc Intâiul cu blagoslovenia Exțelenței Sale Prea-Osfințitului Domn Ștefan Stratimirovici Arhiepiscopul și Mitropolitul Bisericii Răsăritului din Carloveț.

La Buda în Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta. La anul dela Hristos 1812.

Iar altul este: Biblia, adecă Dumnezeeasca Scriptură a legii cei vechi și a cei noao, după originalul celor Șaptezeci și doi de Tâlcuitori din Alexandria, tipărită în zilele Prea Inălțatului nostru Impărat al Austriei Franțisc Iosif I, supt privegherea și cu binecuvântarea Exțelenței Sale, Prea Sfințitului Domn Andrei baron de Șaguna Dreptcredinciosul Episcop al bisericii greco-răsăritene ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, Comander al Ordinului Leopoldinu Cesaro-Reg. austriacu și Sfetnic din lăuntru de Stat al Maiestatei Sale Cesaro-Regesci Apostolice. Sibiu, cu tiparul și cu cheltuiala Tipografiei dela Episcopia dreptcredincioasă răsăriteană din Ardeal, la anul Domnului, 1856—1858.

Este vorba de biblia cu ilustrațiuni, care, după cum ne informează însuși Șaguna în prefața altei evanghelii, cuprinde 94 icoane.

O placă de argint de pe peretele legăturii dindărăt ni-l arată pe donator în următoarele cuvinte: „Aceasta Santa Biblia a donatu-o betranulu Gregoriu Rácz de Caransebesiu Santei Beserice romane neunite a orasiului Lipova Anul 1864."

Apoi, însfârșit, „Cartea Evanghelielor", tipărită la Sibiu, în Tipografia Diecezană, la anul Domnului 1859, cu o prefață de Șaguna, în care constată că Tipografia diecezană a tipărit până acum 40 de cărți, în 8 ani, pe cheltuiala ei și cu ajutorul lui Dumnezeu.

Cu aceste rectificări și adăugiri, monografia bisericii ortodoxe române din Lipova se apropie de desăvârșire.

Pr. Dr. E. Costea

Pe urmele vremii

Românii dela Nipru. — Soarta Românilor de sub dominația rusească a fost întotdeauna tragică. In epoca dela 1812 și până în 1917, țarismul a căutat să sfărâme blocul compact al Românilor din Basarabia împrăștiind colonii răzlețe, — și deci mai ușor de înghițit în valurile măloase ale rusismului anihilator, — pe tot întinsul vastului imperiu, prin cele mai ascunse cotloane pierdute în pâclele asiatice.

Câteva sute de Români din părțile Niprului au fost aduse și la Cernăuți prin Februar 1944. Am căutat să stau de vorbă cu dânșii, pentru a mă convinge de o îndoită minune: a persistenței de-alungul generațiilor, din tată în fiu, a conștiinței de neam, cum și a păstrării celei mai curate limbi românești în niște locuri atât de îndepărtate, în niște insule atât de izolate în mijlocul haosului de popoare și limbi.

Stând de vorbă cu acești Români, m'am convins de misterioasa putere a tradiției și a limbii care ține nestins focul sacru al românismului, fie că este resfirat în Sud până în Acarnania și Peloponez, fie că se întinde spre Nord până în munții Tatra și patratul

Boemiei, sau că se înfundă spre răsărit spre Caucazul stâncos sau Volga cea tulbure. Vitalitatea aceasta a expansiunii în spaţiu şi totuşi a coeziunii sufleteşti, naţionale şi lingvistice, formează taina supremă a neamului românesc de pretutindeni.

Intr'un interesant studiu, apărut mai întâi în *Revista Fundaţiilor Regale* şi apoi în volumul de *Studii literare*, (II, 370) cu titlul *Limba Română în Basarabia*, d. D. Caracostea spune: „Chezăşia menirii noastre stă în însăşi fiinţa limbii. Iarăşi şi iarăşi ne încleştăm în ea, privind-o în lupta dreaptă cu slava. Basarabia este teritoriul unde se poate urmări, mai concludent ca oriunde, lupta care s'a dat între limba noastră şi slavism. Ea este numai un capitol din marea luptă a expansiunii româneşti în răsărit"...

Admirând perzistenţa dârză a graiului acestuia „moldovenesc" până la Volga şi Caucaz, câştigăm încrederea că victoria limbii este victoria etnicului românesc asupra slavismului şi bolşevismului ameninţător.

Cea mai dârză luptă — o eroică luptă seculară — împotriva slavismului, şi cea mai strălucită victorie a fost aceea a limbii româneşti care a putut să domine, asimilând şi înghiţind valurile cotropitoare ale elementelor slavice; aşteptăm acum cu încredere cea mai grea victorie nu numai a armelor, dar şi social-politică. Desigur că acum e un moment crucial în întreaga istorie a neamului românesc, încununare a secularelor lupte date pe tărâmul lingvistic şi politic de până acum.

Victoria limbii româneşti în locuri atât de depărtate, cum şi victoria seculară asupra copleşitoarelor elemente slavone, ne învaţă că deasupra forţei şi a mulţimii numărului stă o altă putere: a superiorităţii intelectuale, a coeziunii naţionale, a moştenirii sufleteşti *romane*.

Aurel. Vasiliu

Culturalitate bucovineană. — Intensa culturalitate bucovineană (de atâtea ori subliniată de subsemnatul), nu se poate să nu se afirme chiar şi'n impasurile pribegiilor... „Gazeta Transilvaniei" (Anul 107!) Nr. 40 din 1 Iulie a. c., în foiletonul „Culturalitate bucovineană", semnalează o întreagă ghirlandă de fapte culturale arborosene, — adică: Continuarea periodicilor bucovinene în pribegie (Buletinul Institutul „Cernăuţi" fascic. 35 apărut la Turnu-Severin, rev. „Făt-Frumoş", „Revista Bucovinei", „Deşteptarea"); Un ecou despre o „Frumoasă faptă a bucovinenilor" în foaia „Răsunetul" dela Lugoj: Conferinţa d-lui profesor universitar Dr. Victor Morariu despre C. Porumbescu la reprezentarea operetei „Crai Nou" în Caransebeş (27 Mai 1944) — după alte trei spectacole Crai-Nou (Martie 1944) la Caransebeş şi unul la Lugoj.

Şi — firește — această eroic — stăruitoare voinţă de afirmare continuă în chip foarte plastic. In actualul sediu al Facultăţii de teologie-Cernăuţi, la Râmnicu-Vâlcii, apare (cu entêtul: Cernăui 1943, Tipografia „Glasul Bucovinei") veterana revistă a Facultăţii: „Candela" Anul 53-54, 1942-1943, volum comemorativ (de 256 pagini), sărbătorind vârsta de 60 de ani ai Candelei, împlinită la 1 Iulie 1942. — Tot la Râmnic, Societatea „Armonia", Cernăuţi îşi publică Anuarul pe anul al 62-lea de existenţă (1942-1943). In minunat de bogat — pârguitul bilanţ anual al Armoniei (şi chiar după pustiirea din 1940-1941!) reţinem: 13 Academii, 7 incidentale colaborări, 1 mare şezătoare, 3 mari Concerte, 1 prezidare a unui concurs de coruri populare şi 1 Vitrină-Porumbescu, plus 3 publicaţii muzicale (1 inedită de C. Porumbescu şi 2 piese de C. Şandru), plus danii culturale: „Armonia" (chiar şi după prăpădul din 1940-1941) a putut dărui 80 piese muzicale tipărite şi 303 cărţi literare-patriotice. Şi, cu adevărat, acest Anuar nu e numai un bilanţ pentru trecut, ci (cum îi zice şi'n copertă) un program pentru orce viitoare Armonie. — Remarcabilă e apoi colaborarea bucovineană pela cele periodice (de atâta afinitate sufletească!) transilvane: „Gazeta Transilvaniei" şi „Unirea Poporului" (Blaj). Precum în „Foaia Diecezană" dela Lugoj (N-rele 25, 26 şi 27) d. prof. univ. Dr. Victor Morariu îşi publică amintita conferinţă despre C. Porumbescu. — Altă faptă a Soc. „Armonia" cu concursul Conservatorului Cernăuţean: Colaborarea la Marele festival basarabean dela Râmnicu-Vâlcii din 28 Iunie a. c. In corul basarabean, dirijat de profesorul compozitor Alex. Iacov, armonista Elisa Mărinescu (soprană) a susţinut 2 partii de solo. Un trio instrumental (3 viori) a executat Cântec de leagăn şi Cântec de copii de Mircea Hoinic. D-l Leca Morariu (violoncel) cu acomp. la pian al d-nei Octavia Lupu-Morariu: Dorul de C. Porumbescu. Reputata Octavia Lupu-Morariu (canto) cu pianul D-nei Prof. Heda Haliţchi: Două piese de G. Scheletti şi G. Dima şi mărea arie a Dalilei de Saint-Saens. — N. B. Foaia „Deşteptarea" publică şi veniturile băneşti realizate cu aceste concerte p. Cantina refugiaţilor: 130.000+ 140.000 lei. Şi iată cum Bucovina e foarte prezentă la apel şi pe acest front al ei!...

„Institutul „Cernăuţi" şi Soc. „Armonia" la Râmnicu-Vâlcii. — ...Nu numai în refugiu, ci 'n plină activitate! *Institutul „Cernăuţi"* şi-a publicat, la... Turnu-Severin (!), fascicula a 35-a (a treizeci şi cincea!) din *Buletinul Institutul „Cernăuţi"* (Dott. G. Maxim-Burdujanu, *Il critico d'arte Demetrio G. Golescu e l'Italia)*, continuându-şi şi statutarele şedinţe lunare (la 11 Mai şi 15 Iunie) cu diverse comunicări ştiinţifice, dintre care şapte, prezentate de d-nii Leca Morariu, Nec. Steţcu, A. G. Stino, Al. Vasiliu şi d-na Bojena M. Şesan sunt gata publicate (în rev. „Făt-Frumos" şi „Gazeta Transilvaniei") — şi continuându-şi şi ciclul conferinţelor publice cu conferinţa d-lui Leca Morariu, *Bucovina*, ţinută în *Marele Festival bucovinean*, organizat, la 13 Iunie c., de Căminele Culturale din Râmnic, sub patronajul d-lui Prefect Colonel Gh. Muscan şi al foarte entuziastului d Primar C. Ştefănescu-Tică.

In acelaş Festival bucovinean, un mare Concert al Soc. „Armonia" cu coruri mixte şi bărbăteşti, dirijate de Mircea Hoinic şi soli de canto şi violoncel (M. Hoinic), cu acompaniamentul de pian al d-nei Prof. Heda Haliţchi şi al d-lui prof. univ. Dr. Milan P. Şesan. Frenetic aplaudat (şi bisat), tenorul Dr. Eusebie Saghin. Ceilalţi soliști: d-nele Elisa Ierimcovschi-Mărinescu şi Mărgărita Dan şi d. V. Gârbu. In preambul, Bucovina culturală a fost elogios sărbătorită prin oratorul-amfitrion Prof. Dr. Nic. Creţu.

Leca Morariu

„Atanasie Mitric".*)—Anunţurile gazetelor au vestit că exuberanţa lui Atanasie Mitric nu mai aparţine acestei lumi. In frământul vremii, moartea lui neaşteptată, necunoscută în pricinile ei, când scara vieţii îi mai oferea posibilităţi de ascensiune, s'a ivit ca o tristă enigmă.

Mitric a fost unul dintre puţinii bucovineni cari s'au încetăţenit în ţara culiselor. Mai mult poet, decât actor, a ales dintre cărările scenei, după ce le-a încercat pe toate, pe aceea la capătul căreia vremelnicia roade mai puţin : scrisul dramatic.

A debutat cu poezii în „Junimea literară". Câteva scurte şi pline de harţag povestiri dialogate l-au miruit dramaturg. Dar, partea leului în scrisul lui Atanasie Mitric se cuvine dramatizării câtorva romane celebre ale literaturii universale şi a celor mai reprezentative scrieri ale lui Rebreanu.

După desfiinţarea Teatrului Naţional din Cernăuţi, a fost angajat de societatea de radiodifuziune şi în ultimii ani a fost regisorul artistic al acesteia. Scenariile lui radiofonice erau dintre cele mai apreciate. Activitatea lui la radio a fost bogată, multiplă şi anonimă.

Complexul bejeniei nu ne îngăduie o mai amănunţită catalogare şi prezentare a operei lui Atanasie Mitric, pe care o bănuim prolifică şi după probele ce le cunoaştem, o ştim vrednică de o mai atentă cercetare.

Poate că, întorşi în Bucovina lui şi a noastră, ne va fi cu putinţă o prezentare literară mai cuviincioasă a aceluia pe al cărui proaspăt mormânt gândul nostru a îngenunchiat o clipă pios.

D. V.

*) At. Mitric a fost înmormântat în 18 Iunie 1944 în cimitirul Ghencea din Bucureşti.

†GEORGE TODERAŞ*). Abia acum ne-a sosit vestea că s'a mai stins încă unul din tinerii condeieri bucovineni: George Toderaş. Cei ce i-au urmărit scrisul rar în această revistă precum şi în „Bucovina literară" au putut identifica în G. Toderaş un poet de resonanţă delicată şi de fond adânc şi sincer. Puţinul ce ne-a lăsat — cu anevoie şi numai după multă insistenţă se hotăra să publice câte ceva — ne îndreptăţea să sperăm că, dacă destinul nu i-ar fi fost atât de vitreg, ne-ar mai fi dat încă multe încercări literară reuşite.

Fiu de ţărani din Voloca pe Derelui (jud. Cernăuţi), George Toderaş, pe numele adevărat Chlopina, a frecventat liceul A. Pumnul din Cernăuţi şi a terminat Facultatea de litere şi filosofie din acelaşi oraş. A fost câtăva vreme profesor suplinitor de filosofie la liceul A. Pumnul, apoi şef de serviciu în Transnistria. Generaţiile mai tinere, cari au trecut ca elevi prin Internatul Societăţii pentru cultură din Strada Mărăşeşti, au cunoscut în G. Toderaş pe pedagogul lor şi administratorul internatului.

Sfârşitul i-a fost tot atât de tragic ca şi viaţa. Chinuit de boala necruţătoare a ftiziei, când i-a venit sorocul, s'a retras în comuna sa natală, unde moare în chiar ultima zi de stăpânire românească. In ziua de 26 Martie 1944, când G. Toderaş era dus la mormânt fără preot, care se refugiase, în depărtare se auzeau tunurile, iar din celalt capăt al comunei intrau trupele sovietice.

† AUREL TARNAVSCHI. Meseria de cronicări ne obligă să mai înregistrăm o moarte prematură: a lui Aurel Tarnavschi, consilier la Inalta Curte de Casaţie. Deşi dispărutul nu s'a ilustrat cu nimic în câmpul literelor române — întreaga lui capacitate fiind în domeniul magistraturii, unde a ajuns până la cea mai înaltă treaptă, atât de puţin accesibilă bucovinenilor — totuşi A. Tarnavschi a stat cu simpatia şi cu sufletul alături de noi. A urmărit de aproape întreaga mişcare literară a Bucovinei, a sprijinit efectiv pe tineri scriitori bucovineni şi a adunat cu răvnă, într'o viaţă de om, tot ce s'a scris în şi despre Bucovina. Biblioteca sa de „Bucovinensia" este mai ales azi, când bibliotecile bucovinene, atât publice cât şi particulare, sunt răvăşite, poate chiar dispărute, de mare importanţă. Nu ne îndoim că moştenitorii vor şti să păstreze această bibliotecă patrimoniului naţional.

C. L.

Adrese. Rectificăm câteva adrese date în numerele noastre trecute:

Gimnaziul de fete Hotin se află în Sighişoara, jud. Târnava Mare, în loc de Sighişoara, jud. Târnava Mică. Şcoala tehnică industrială Gr. II din Câmpulung, Mold. se află în Bălcaciu, jud. Târnava Mică, în loc de Bălcani, jud. Târnava Mică.

Gimnaziul de fete din Lipcani-Hotin se află în Corabia-Romanaţi, în loc de Gimnaziul de fete din Hotin, în Corabia-Romanaţi.

Atelierul de Aplicaţie din Rădăuţi, se află în Ogradina Veche, jud. Severin, în loc de Grădina Veche.

Gimnaziul comercial de băieţi şi fete din Rădăuţi, se află în Bujoreni, jud. Vâlcea, în loc de Burgueni, jud. Vâlcea.

Gimnaziul comercial de băieţi din Suceava se află în Slatina, jud. Olt, în loc de Gimnaziul comercial de băieţi din Storojineţ în Stelina, jud. Olt.

Dr. Oct. Scalat, în Lugoj, str. Xenopol 50.

Art. Găina, inginer, com. Broşteni, jud. Mehedinţi.

---

*) Schimbarea caracterului de literă se datoreşte tehnicei impuse de tipografie.

Cărţi şi reviste

Emil Codrescu-Chindriş, *Mănăstirea Vatra Moldoviţei*, Text român, german şi francez. Editura Cercul *„Bucovina literară"*, 1944.

Breviarul acesta inspirat din dorinţa de a sluji călăuză cercetătorului de până ieri al chinoviilor bucovinene, şi pentru privelişte dar şi pentru tezaurul frumuseţilor zidărite, ne dă popasul unui gând pios către amintirea încălzită de istorie a mânăstirei de sub dealul Bodnărescului.

Ctitorită de Alexandru cel Bun din chiar primii ani ai domniei Sale (1401—1402) Mănăstirea Moldoviţa, dintâi aşezată pe o „limbă de munte" — cum spun actele vechi — s'a risipit după câtimea a o sută de ani dela fundare. S'a prăbuşit atunci peste sfântu-i trup, ca şi peste aşezările călugărilor, malul stâng din coastă mânat de o furtună înfricoşetoare. Vechile urme. ruini şi grămezi de piatră, se văd vecine.

In 1532, Petru Vodă Rareş, privit astfel ca al doilea ctitor, cum îl şi arată pictura naosului, cu toţi ai lui: Doamna Elena şi voevodicii Iliaş şi Ştefan, a durat din îndemn şi cheltuială proprie, spre hramul „Bunei Vestiri", altă mânăstire, înfrumuseţând-o (în 1537) cu neîntrecute fresce (v. opiniile lui Strzygowski, P. Henry, N. Iorga etc.), împrejmuind-o cu ziduri groase înalte de 6 metri, sprijinite de contraforturi, dominate de trei turnuri în formă medievală pe latura dela răsărit.

Chinovia aceasta, deşi ctitorie domnească, nu are morminte de voevozi, dar este grădiniţa multor boeri, jupânese şi coconi; deasemenea în ea sunt astrucaţi episcopii de Roman: Gheorghe († 1666) şi Anastasie († 1657), precum şi adăogitorul mânăsttrei, dreptcredinciosul vlădică Efrem dela Rădăuţi († 1626).

Semne ale perioadei muşatine sunt: deasupra porţei herbul Moldovei (capul de bour cu trei stele între arcul coarnelor) şi, pe acelaşi ornament, de intrare, se vede, încăodată, în stânga, jos, acelaşi bour încoronat.

Dăruită în decursul istoriei sale cu pământuri şi alte diate aducătoare de venituri, heleştee, ape curgătoare, stupine, păduri, galbeni, precum şi cu „Vama dela vărsarea râuleţului Moldoviţa în apa Moldovei", Moldoviţa a avut o bună stare înfloritoare până în veacul XVIII.

La 23 Aprilie 1785, mânăstirea a fost desfiinţată de Austrieci, moşiile i-s'au secularizat, iar biserica a rămas să slujească satul până astăzi ca locaş de mir. N'a mai avut nicicând călugări, deşi voinţa chiriarhului Bucovinei la începutul anului trecut era de a o restabili „vatră" mânăstirească. Mareşalul însuşi găsise potrivit la mijlocul verei 1943 să statorniceaască, în chiliile Moldoviţei, un colegiu primar pentru fiii ostaşilor căzuţi luptând pentru ţară, în care scop se şi făcură amănunţitele lucrări de recunoaştere, ele întâmpinând între localnicii din jur speranţe nouă şi trai ice.

Lucrarea d-lui Emil Codrescu-Chindriş, întocmită după monografii autorizate, se valorifică în nouă strigare, departe pentru linia frontului, până la Dumnezeul Bucovinei.

Augustin Z. N. Pop

„Făt-Frumos" (Martie—Iunie 1944). — Îndărătnicia întru cele bune a domnului profesor Leca Morariu nu sufere comentarii.

„Făt-Frumos-ul" Domniei Sale, pentru a doua oară pribeag, s'a oprit la Râmnicul-Vâlcii, unde masivul grup de intelectuali bucovineni refugiaţi şi, — pare-se, — multă înţelegere a diriguitorilor locului li înlesnesc o apariţie aproape normală.

Din conţinutul numărului pe Martie-Iunie reţinem: continuarea cercetărilor bio-bibliografice despre Ciprian Porumbescu (L. Morariu) şi despre Epaminonda Bucevschi (Corneliu Sluşanschi), apoi constantele preocupări cirebire ale revistei (Traian Cantemir), o savuroasă colecţie de rostiri săteşti (Al. Vasiliu), o traducere în cehă din Eminescu (B. Şesan), două poezii de G. Drumur şi I. Buzdugan şi mai ales notele, multe şi variate, ca totdeauna.

Acceptăm rectificarea făcută tablei de materii a anului I al revistei noastre, pentru eroarea tehnică întâmplată (atribuirea Cronicei despre Institutul Cernăuţi de la pag. 267 semnăturii T. C., în loc de O. L. M., după cum era corect) şi mulţumim pentru ea.

D. V.

REVISTA BANATULUI, a. X, 4—6, 1944. Organul „Astrei Bănătene", Revista Banatului, îngrijită de d-l prof. Tr. Topliceanu, ne aduce în ultimul său număr triplu o serie de studii importante în legătură cu provincia al cărei nume îl poartă.

Peisagii bănăţene ne perindă pe dinaintea ochilor d-nii P. Nemoianu: Lugojul şi D. Imbrescu: Porţile de fier ale Banatului, iar un aspect etnografic, cam îngrijorător, din plasa centrală a judeţului Timiş-Torontal, ne prezintă d-l Tr. Bîrăescu. Asupra înfiinţării staţiunii seismice dela Timişoara ne face un detaliat istoric d-l dr. I. Curea, iar d-l dr. E. Pocreanu înşiră toate argumentele, până la epuizaree problemei, cari vorbesc cu atâtă temeinicie pentru necesitatea unei universităţi la Timişoara.

Proza literară este reprezentată prin d-nii Tr. Liviu Bîrăescu şi Florian Potra, iar poezia prin d-l Nestor Prisca.

Cronica e susţinută, aproape în întregime, de d-l Tr. Topliceanu.

REVISTA INSTITUTULUI SOCIAL BANAT-CRIŞANA, buletin sociologic, a. XIII, Ianuarie—Aprilie 1944, Timişoara. Ne cade pentru prima dată sub ochi „Revista Institutului social Banat-Crişana", ultimul număr pe Ianuarie—Aprilie 1944. Este un volum compact de 276 pagini. Sunt studii vaste, cele mai multe în continuare sau cu urmare în numerele viitoare, asupra problemelor esenţiale cari interesează această provincie, probleme istorice, culturale, biologice, folclorice etc. Toate aceste studii, datorite unor cunoscuţi bărbaţi de ştiinţă bănăţeni, tind să demonstreze vechimea, autenticitatea şi independenţa vieţii româneşti din Banat, să pună în evidenţă bunurile culturale ale provinciei, să atragă atenţia asupra primejdiilor latente, cari îi ameninţă existenţa, ca denatalitatea populaţiei, să scoată la iveală documentele de românitate viguroasă a Banatului, în genere, să trezească şi să ţină mereu viu interesul în jurul acestei provincii.

Citind acest volum de studii temeinice, ne dăm seama ce covârşitoare importanţă pot avea astfel de buletine pentru studierea sistematică şi aprofundată a unei provincii. Numai cunoscând, în felul acesta, toate provinciile istorice ale ţării, putem spune că ne cunoaştem ţara. De aceea astfel de institute şi astfel de buletine merită să fie imitate şi în celelalte regiuni ale ţării.

C. L.

PRIMITE LA REDACŢIE:

Emil Zegreanu: Dar de nuntă, poeme, Sibiu 1944. Col. Asoc. Scriitorilor din Ardeal.

Dr. Radu Sbiera: Unirea Bucovinei, conferinţă festivă, Colecţia Arboroasa, Cernăuţi 1943.

Soc. *„Armonia"*, Cernăuţi, Anuarul societăţii „Armonia" pe anul LXII 1942—1943, R. Vâlcii 1944.

Reviste: *Candela*, revistă teologică şi bisericească, anul LIII—LIV, 1942—1943, volum comemorativ la 60 de ani. Cernăuţi, tip. Glasul Bucovinei, 1943; *Revista Institutului Social Banat-Crişana*, buletin sociologic, anul XIII, Ianuarie—Aprilie, 1944, Timişoara; *Revista Banatului*, anul X, 4—6, Timişoara 1944; *Făt-Frumos*, a. XIX, nr. 2—3, Martie—Iunie 1944, R.-Vâlcii.

Ziare: *Deşteptarea*, anul II, nr. 11—12, 1—15 Iulie 1944, R.-Vâlcii.

* * *

Rugăm revistele şi ziarele să ne onoreze şi în pribegia noastră cu schimbul lor.

* * *

Opiniile exprimate în articolele şi recenziile publicate în revistă nu angajează redacţia, ci numai pe autorii respectivi.

Revista se trimite numai celor ce şi-au comunicat în scris adresa. Rugăm stăruitor pe ceilalţi abonaţi, precum şi pe cei ce doresc să primească revista să ne înştiinţeze. De asemenea rugăm pe abonaţi să ne comunice din vreme orice schimbare de adresă.

REVISTA BUCOVINEI
TIMIŞOARA III, STR. ROENTGEN Nr. 3

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE G. MATHEIU, TIMIŞOARA, PIAŢA ŢEPEŞ VODĂ 1, TEL. 24-86

Preţul 70 lei